

Abdul-Razak
Kuyini Alhassan

Anne Liv
Kaarstad Lie

Psykososial oppfølging av elever etter seksuelle overgrep i skolen

Denne studien har til hensikt å bidra med kunnskap om elevers opplevelser av overgrep i skolen og elevers opplevelser av psykososial oppfølging. Studien vil få fram elevers "stemmer" om tiden de hadde med en kontaktlærer som ble mistenkt, fengslet og dømt for seksuelle overgrep skjedd i skoletiden. Studien gjøres i et fenomenologisk design og semi-strukturerte intervjuer ble gjennomført av fem elever alderen 11-13 år. Studien viser at elevene opplevde traumatiske hendelser i skoletiden noe som igjen kan ha bidratt til konsentrasjonsvansker og hyppige mareritt. Etter elevenes utsagn kommer det fram manglende kvalitet i oppfølgingen av elevene etter opplevde overgrep i skolen. Det anbefales at skoler tar på alvor det arbeidet som kreves for å gjenopprette elevenes selvaktelse og klassens psykososiale læringsmiljø. For å få til dette kreves det at skolen har kompetanse til å ta i bruk sitt profesjonelle handlingsrom, noe som er å bedre elevenes helse, trivsel og læring etter Opplæringslovens paragraf 9a.

***Abdul-Razak Kuyini Alhassan** er førsteamanuensis i pedagogikk ved Høgskolen i Sørøst – Norge, Campus Drammen. Hans forskningsområder er innen spesialpedagogikk, barnevern og flerkulturelle spørsmål. Han underviser og veileder i den internasjonale grunnskolelærerutdanningen.*

***Anne Liv Kaarstad Lie** er førstelektor i pedagogikk ved Høgskolen i Sørøst-Norge, Campus Drammen. Hennes forskningsområder er innen faglige læringsfelleskap, seksuelle overgrep og psykososial oppfølging etter Opplæringslovens paragraf 9a. Hun underviser og veileder i grunnskolelærerutdanningene og masterutdanningene.*

INNLEDNING

Våren 2017 har tidsskriftet Utdanning presentert saker om seksuelle overgrep som er skjedd i skolen de siste årene. Utdanning er et medlemsblad for Utdanningsforbundet. I tellingen er det 74 ansatte i skole og barnehage som var under etterforskning, står tiltalt eller er dømt i overgrepssaker siden 2010. Av disse 74 sakene var nærmere 50 saker skjedd i skoler, mens ca. 14 er knyttet til barnehager. Sakene involverer både rektorer, spesialpedagoger, lærere, barnehagelærere, assistenter og ansatte i skolefritidsordningen. En opptelling viser at over 250 barn er ofre.

Denne studiens formål er å bidra med kunnskap om elevers opplevelser av overgrep i skolen og elevers opplevelser av psykososiale oppfølging etter overgrepene. Vi har intervjuet 5 elever i alderen 11-13 år, 3 jenter og 2 gutter fra samme klasse. Fellesnevneren er at kontaktlæreren deres sitter fengslet for seksuelle overgrep skjedd i skoletiden over flere måneder, dette er hva dommen sier. Kontaktlæreren er mannlig og dømt til flere års fengsling for seksuelle overgrep og en del av dommens er gitt for overgrep av jenter skjedd i skoletiden. Læreren hadde vært elevenes kontaktlærer i 1 år og 7 måneder på det tidspunktet han ble varetektsfengslet, og vi gjennomfører våre intervjuer et år etter at læreren ble borte fra skolen. For å få adgang til feltet gjennomførte vi intervensjonssamtaler med to av foreldrene som representerte to forskjellige elever. I krisepedagogisk (Raundalen & Schultz, 2016) forståelse kan dette være en kritisk tid med stor betydning for elevenes videre psykiske helse sett i henhold til opplevd krise. Ulike tilnærminger og risikovurderinger ble gjort for planlegging og gjennomføring.

TEORI

For å oppnå formålet med studien har vi valgt ut teori som kan være med å gi en forklaring om hva overgrep handler om for elevene. Vi presiserer også rundskriv og lovverk for å legge vekt på skolens oppfølgingsansvar i saker der overgrep er begått i skoletiden. I grunnlagsdokumentet til Utdanningsdirekto-

ratet (2017, s.7) for arbeidet med barnehagemiljø, skolemiljø, mobbing og andre krenkelser, defineres elevenes læringsmiljø i skolen og begrepet *krenkelser* er en overordnet betegnelse for mobbing, diskriminering og trakassering i skolen. *Krenkelser* blir samlebegrepet for negative ord eller handlinger som barn og unge opplever som krenkende, enten for egen verdighet og integritet eller som følelse av ekskludering fra et fellesskap. Dette omfatter mobbing, vold, rasisme, trakassering og diskriminering. *Krenkelser* kan også være baksnakking, utfrysing, ryktespredning eller andre handlinger som gjør at barn og unge opplever utrygghet, ubehag eller ikke føler seg inkludert i fellesskapet. Dette er relatert som definisjon til Opplæringslovens paragraf 9a-1 der *alle elever i grunnskolar og vidaregåande skolar har rett til eit godt fysisk og psykososialt miljø som fremjar helse, trivsel og læring*. Grunnlagsdokumentet henviser også til rundskriv fra Udir- 2-2010 som omhandler retten til et godt psykososialt miljø. Rundskrevet presiserer at det er elevenes opplevelse av hvilken virkning skolemiljøet har på elevens helse, trivsel og læring og ikke lærerens oppfatning av at det totale miljøet eller tilfredsstillende målbare verdier som eksempelvis resultater fra Elevundersøkelsen. *Krenkelse* i §9a-1 kan være lærere som uttaler seg rasistisk, sarkastisk eller nedsettende til en eller flere elever, det kan også være manglende klasseledelse som påvirker elevers psykososiale miljø. I enkelte saker vil barnevernslovens paragraf 4- 3 *Rett og plikt for barneverntjenesten til å foreta undersøkelser*, tre i kraft. Dersom det er rimelig grunn til å anta at det foreligger forhold som kan gi grunnlag for tiltak etter dette kapittelet, skal barneverntjenesten snarest undersøke forholdet. I det fjerde leddet har barneverntjenesten anledning til å engasjere sakkyndige, noe som igjen kan legges til grunn for vedtak for tiltak.

Opplæringslovens §9a-3 oppstiller særskilte plikter skolen og skolens ansatte ved brudd på §9a-1. I det andre leddet reguleres skolens omsorgs- og handlingsplikt dersom en ansatt ved skolen får kunnskap eller mistenker at en elev blir utsatt for krenkende ord eller

handlinger. I dette ligger undersøkelsesplikten, varslingsplikten og plikten til å gripe inn. *Mistanke om* innebærer en "følelse" eller antagelse om at barn eller unge blir utsatt for mobbing eller andre krenkelser, og det oppfordres i grunnlagsdokumentet for arbeidet med barnehagemiljø, skolemiljø, mobbing og andre krenkelser (Utdanningsdirektoratet, 2017) at det forebyggende arbeidet retter oppmerksomheten mot voksne som mobber og krenker i skolen. Skolens ansatte må ha kompetanse til å se når andre ansatte mobber og krenker barn og unge, og de må vite hvordan dette skal håndteres. Skolen har en plikt til å ha rutiner for håndtering av slike saker. Etter avdekking og stopping av krenkelser i skolen er skolen pliktig til å gjenopprette et trygt og godt miljø. Tiltakene som settes inn skal være lovlige, egnede og tilstrekkelige. Det er skolens ansvar å samarbeide med andre sektorer for å gjenopprette et skolemiljø som fremmer helse, trivsel, lek, læring og sosial tilhørighet fra nærværende voksne med et varmt hjerte og klokt hode.

Psykisk mishandling er et nyere forskningsområde for dårlig læringsledelse i klasserommet, og kanskje blant de minst studerte. I studier fra vold i nære relasjoner (Barnet, Miller-Perrin & Perrin, 2005) defineres begrepet til å omfatte handlinger som verbalt misbruk, fiendtlige, kritiske og sarkastiske kommentarer, trusler og urimelig kontroll, avvising, terrorisering og isolering, ignorering, gjøre seg utilgjengelig for barnet, samt å ha mange heftige krangler med barnet. Forskningen konkluderer med økt risiko for barn som har vært utsatt for overgrep kan utvikle emosjonelle vansker, spiseforstyrrelser, sosial tilbaketrekking, depresjon og angstlidelser (Wright, Crawford & Del Castillo, 2009). Det trekkes også fram at barn og unge som er eller har vært utsatt for psykisk mishandling over tid kan lettere føle skam, være urimelig oppofrende, har lav selvaktelse og har vansker for å uttrykke egne følelser (Barnet mfl. 2005; Webb mfl. 2007). Når det gjelder seksuelle overgrep antar man et snitt på 17 år før barnet avslører "sin hemmelighet" for noen andre. Forskningen forteller om barn som har vært ut-

satt for seksuelle overgrep og hvordan de tester ut de voksne de snakker med for å sjekke ut om den andre tåler de grusomme hemmelighetene de har. Kvello (2015) omtaler dette som om barnet sender ut "prøveballonger" før de kan slippe selve "ballongen", avhengig av reaksjonene de får fra den de snakker med (Flåm & Haugstvedt, 2013). Om den voksne i slike samtaler virker usikker ved å kommentere kort, overfladisk eller gå over til andre temaer vil barnet ofte ikke fortelle om selve hendelsene. Mottakeren viser da at de ikke er i stand til å motta vanskelige budskap eller håndtere situasjonen på en måte som vil oppleves trygt for barnet. Noen ganger forteller barn om seksuelle overgrep de har erfart, men velger å oppgi navnet på en annen voksen enn overgriperen. Dette kan være for å beskytte seg selv eller overgriperen (Kvello, 2015). Stikk i strid med hva mange vil tro er fantasifulle og usannsynlige elementer i en fortelling hos barn slett ingen sikker indikasjon på at det de forteller er oppdiktet (Dalenberg, 1996), og i Everson & Sandovals studie viser de til at barn kan være utsatt for autoritetspersoner som legger føringer for hva de skal mene. Studien viser til at disse barna kan være utrygge i situasjoner, utsatt for press, forføring, feilinformasjon, ledende spørsmål og få belønninger (2011).

METODE OG DESIGN

Vi har brukt et fenomenologisk forskningsdesign (Creswell, 2007) for denne studien. Valget av design har med å "fange opp" elevenes opplevelse av overgrep i skolen og oppfølgingen de fikk etterpå. I datainnsamlingen brukte vi semi-strukturerte intervju som metode. Barneintervjuene er gjennomført 1 år etter at læreren første gang ble varetekstfengslet og et halvt år etter han ble domfelt. For å finne en tilnæringsmåte til å intervjuere elevene gjennomførte vi en intervensjonssamtale med to foreldrerepresentanter. I tillegg til å være foreldre av jenter i denne klassen hadde de også god faglig kompetanse fra barnevern og skoleledelse. Vi hadde valgt dem ut nettopp fordi de hadde denne kombinasjonen, sterke følelser på vegne av egne barn og faglig kyndighet. I en 3 timers samta-

le drøftet vi ulike tilnærminger for å invitere barna til intervju og ulik utforming av spørsmål, rekkefølgen på spørsmålene og om intervjuene skulle gjøres individuelt eller i grupper. Vi endte på individuelle intervjuer med hvert barn med inntil 30 minutter, og det ble anbefalt at vi ringte den enkelte og deretter sendte mail med intervjuguiden slik at foreldre kunne gå gjennom spørsmålene med barna. Vi sendte også med egen forespørsel om deltagelse i forskningsprosjektet. Sted for gjennomføring av barneintervjuene ble også diskutert, og det var enighet om å finne et nøytralt sted. I den forbindelse fikk vi låne en av Bufetats institusjoner med kontoravdeling. Vi fikk låne et møterom som var lyst og lett tilgjengelig med bil. Det at barna måtte bli kjørt av foreldrene var vurdert slik at barnet hadde en samtalepartner etter selve intervjuet. Elevene hadde også mulighet til å ha med seg foreldre inn under selve intervjuet.

Utvalg av informanter og risikovurdering

For å inkludere eller ekskludere informanter for studien tok vi utgangspunkt i en politianmeldelse. Det forelå politianmeldelse fra foreldre og foresatte som hadde anmeldt skoleledelse og skoleeier for å ikke ha avverget når bekymringer om skolevegning var meldt inn til skoleledelsen. Anmeldelsen representerte flere elever på trinnet. Det viste seg at flere av elevene hadde flyttet fra skolen etter overgrepene, og vi fikk tak i ti elever. Av disse 10 svarte fem barn ja til å delta. En mor for et sjettede barn hadde takket ja til å delta på vegne av sin sønn, men natten etter hun hadde spurt sønnen fikk han mareritt og måtte tilbringe resten av natten i foreldrenes seng.

Risikovurderinger måtte tas med i planleggingen når intervjuene skulle utføres. De barna vi skulle møte hadde faktisk vært utsatt for overgrep av egen lærer og vi visste ikke om de barna som hadde takket ja selv hadde opplevd overgrep eller vært vitne til overgrep av andre. I dommen til læreren sto at det var skjedd seksuelle overgrep i skoletiden. Vi valgte derfor å gå i dialog med hver enkelt foreldre til hver elev som hadde takket ja. Hver introduksjon av

foreldre tok ca. 20 minutter. Introduksjonen til foreldrene ble gitt for at de skulle trygge barna på hva som møtte dem, at de kunne starte med det de selv synes var interessant, kunne avbryte underveis eller ha med voksen inn. Hver foreldre skulle gå gjennom temaene med sine barn før intervjuene, de skulle være klar over deres mulighet til å starte å svare om det temaet de hadde lyst til. De kunne bytte om på rekkefølgen eller avslutte intervjuet hvis de ønsket uten å forklare seg. Intervjuer skulle underveis lese signaler og tegn på atferdsendring. Dette ble ført i egen logg. Informantene var kjent med deres mulighet til å ha med en person som støtte og trygghet under intervjusekvensen, dette kunne være venn eller foresatt. Alle fem informantene kom med en av sine foresatte. Tre valgte å gjennomføre intervjuet alene sammen med intervjuer. Ei jente valgte å ha med mor og ei jente valgte å ha med ei venninne. Støttespillere kunne bare bidra med utdypende spørsmål, ikke svar på vegne av informanten.

Vi tok opp intervjuene via lydopptak som senere ble transkribert (skrevet ned). Transkriberingen ble gjennomført ved å skrive ned ord for ord, fra lyd til skrift. Alle lyder ble skrevet ned. Dette ble gjort for å sikre ”stemmen” til informanten. Lydopptaket ble på 2,5 time, og selve transkriberingen ble gjort på to dager.

Etisk vurdering

I dette materialet vil vi kategorisere hendelsene for å få fram hva som er barns opplevelser av overgrep i skolen og opplevelser av oppfølging etter at det har skjedd. Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt, og deltagerne skal ikke kunne gjenkjennes i studien. Det er kun to forskere som vil ha tilgang til lydopptakene. Lydopptakene skal ikke knyttes til navn, men til kjønn. Lydopptakene slettes når transkriberingen er ferdig, og navneliste på deltagerne holdes adskilt fra øvrig materiale. Materialet holdes adskilt fra øvrig data og slettes når lovverket tillater det. Både foreldre/foresatte og informantene godtok lydopptak på diktafon, og alle underskrev forskningsavtale.

Validitet og reliabilitet av studien ble gjen-

nomført i studiedesignet, datainnsamling- og analyseprosessen. Det var gått et år fra læreren ble varetekstfengslet og vi måtte anta at elevene hadde hatt samtaler på skolen eller hjemme om hva som var skjedd. Elevene kunne dermed være preget av samtaler med foreldre eller andre voksne. Halvåpne spørsmål med utdypning av elevene ble valgt for å få fram elevenes genuine opplevelser. Vi brukte samme intervjuguide for å samle inn data fra alle informantene. Dette for å sikre at alle informantene svarte på de samme grunnspørsmålene selv om elevenes utdypninger ble forskjellige. Etterpå sjekket vi utsagn mot utsagn fra informantene for å sikre at innholdet ikke varierte så mye.

Analyse

For å analysere den fenomenologiske opplevelsen av informantene, leste vi de transkriberte intervjuene fra de fem informantene for å få innblikk i informantenes narrative opplevelse av overgrep i skolen. Vi lette etter hovedkategorier i det transkriberte materialet, for deretter å klassifisere uttalelser og gruppere sammenfallende utsagn. Informantenes personlige opplevelser av overgrep ble framhevet slik det ble fortalt av elevene, uten å bli endret i framstillingen når det kategoriseres. Tre hovedkategorier utpeker seg (Creswell, 2007). Det var straff, elevenes mening av overgrep og elevenes opplevelse av oppfølging etter at overgrepene var skjedd.

FUNN

Hensikten med denne studien er å bidra med forskning om hva som er elevers opplevelser av overgrep og deres opplevelse av oppfølging etter overgrep i skolen. For å imøtekomme formålet stilte vi en problemstilling om hva som er elevers opplevelser av overgrep og oppfølging etter overgrep i skolen? Å undersøke hvordan elever oppfatter psykososial oppfølging av elever etter overgrep i skolen innebærer mye, og kan ikke betraktes objektivt. I dette tilfellet er det elevenes stemmer og deres fenomenologiske opplevelser av situasjoner som er sentrale (Utdanningsdirektoratet, 2017). I elevenes framstillinger der de eksempelvis forteller om å

bli tatt på rumpa eller puppen av læreren, åpnes det ikke for diskusjon. Dette er elevenes egne utsagn og opplevelser.

Det var 5 informanter i alderen 11-13 år. Elevene var fra samme skole og kontaktlæreren deres var dømt for seksuelle overgrep, skjedd i skoletiden. Informantene var 3 jenter og 2 gutter. Elevene hadde hatt læreren som kontaktlærer i drøyt 1, 5 år. Ei av jentene hadde direkte opplevelser av seksuelle overgrep og de andre fire hadde andre opplevelser av seksuelle, psykiske og fysiske krenkelser. Alle informantene har opplevelser av redsel og bekymringer for å gå på skolen, og i ettertid problemer med mareritt, konsentrasjon og forståelse i fagene.

Tre inndelinger av elevers opplevelser av overgrep i skolen

Dataene viser at læreren brukte strategier for å få sine seksuelle ønsker imøtekommet. Elevenes opplevelser av disse strategiene kategoriseres i tre deler: 1. straff, 2. splittelse 3. elevers opplevelser av overgrep.

Straff som strategi for overgrep

Når elevene ble bedt om å fortelle sine erfaringer med overgrep i skolen ble straff sentralt i elevers fortellinger og opplevelser. Utsagnene ser ut til å beskrive en lærer som brukte sin stilling og makt til å straffe elevene enten for å hindre eller skremme dem fra å rapportere hans seksuelle fremskritt. Læreren får elevene til å akseptere hans seksuelle tilnærmelser mot dem, og være stille om det. Denne straffen kan se ut til å ha tre forskjellige former: individuell straff, kollektiv straff og forskjellsbehandling som straff (splittelse).

Individuell straff

Elevene i undersøkelsen opplevde straffen forskjellig, de hadde sin individuelle opplevelse av straff. I det første sitatet sier informanten noe om måten læreren straffet på, og dette utsagnet er representativt for flere. Her hører vi om straff når det ikke ble treff på servern i volleyball.

Han lagde grupper, også tok han de beste på en gruppe, og de gjorde ingenting og de

som var dårlig de jobbet skikkelig hardt og sånn, han sa sånn – jobb bedre ellers får alle anmerkning og sånn, og til de andre, de gjorde ikke noe, de satt bare der og snakka og sånn og han sa bare – bra jobba, fortsett. Og da vi hadde gym, han fra det andre landet, det var sånn volleyball så sa læreren – at hvis du ikke treffer han nå på tre forsøk så får du tre anmerkninger, så bommet han på alle sammen også fikk han anmerkning og sånn (informant 5)

I det første utsagnet forteller informanten om et ”tilfeldig” spark i ansiktet og engelsktesten som ikke trenger å rettes siden det allikevel kommer til å være feil, og i det andre kommer det fram kjefting når jentene ville at han skulle bruke guttegarderoben som gjennomgang til gymsalen.

... vi hadde stikkball, også tok læreren vår og sparket en annen elev midt i ansiktet, og sa han skulle ta ballen, så har han vært litt sånn rasis- tisk mot en som kommer fra et annet land, hvis han fra et annet land spurte om for eksempel – kan jeg få hente en pc, så sier læreren sånn nei, du får gå å hente en bok eller noe. Også var det bestevennen min som han også har vært litt slem mot, sånn, bestevennen spurte om han kunne rette engelskprøven hans og da sa han sånn at han ikke trengte det for han vil- le jo uansett få alt feil, men, ja (informanten 5)

....også var det sånn at når vi hadde gym og sånt så gikk han alltid gjennom jentegarde- roben og aldri guttegarderoben, og hvis vi sa nei til han så gikk han der uansett, og det var jo veldig mange ting vi ville skjule som vi ikke har lyst til å vise til voksne menn, da ble vi vel- dig skeptiske siden da. Det var nære på at jeg begynte å si ifra til han, men så turte jeg ikke siden jeg da kunne få kjeft (informant 3)

Opplevelsene elevene fortalte om gjorde inter- vjueren oppmerksom på at de seksuelle over- grepene læreren var dømt for bare var toppen av isfjellet av hva elevene hadde opplevd. Elevene fortalte om så mye mer fra tiden med denne kontaktlæreren på mellomtrinnet. Vi begynte

underveis i intervjuene å ane at det elevene oppfatter som overgrep i denne tiden er mer flerfoldig enn det vi først hadde antatt.

Kollektiv straff

Fra dataene kommer det fram at læreren straf- fet informantene med kollektiv avstraffelse hvis de ikke gjorde det han sa, dette ble gjort på forskjellige måter. Han valgte å like noen elever og mislike andre. I det første sitatet nedenfor forteller en informant om avstraffelse hun opplever både ved at hele klassen må jog- ge en halv time fordi hun ikke ville gjøre som han befalte, og hvordan hun ikke fikk faglig hjelp av læreren siden han var sur på henne en hel uke:

... også når hvis jeg gjorde noe feil så lot han det gå utover hele klassen, det var en gym- time da vi måtte løpe 30 minutter eller noe bare for at jeg hadde gjort noe. Også var han sur en hel uke, ikke gadd å snakke med meg, bare sa sånn mmmm, når jeg spurte han om noe, så jeg måtte spørre sidemannen hvis jeg lurte på noe eller, fordi han ikke gadd å snak- ke til meg, (informant 1)

... men så var det sånn, det var to besteven- ninner da, den ene var sånn han hadde sånne greier med, som han betalte med sjokolade og masse sånt, også var hun bestevenn da med en som kommer fra (et afrikansk land), som er kjempegrei jente, hun er kjempegrei og, hun ble sett veldig ned på, hun ble klypi her i armen noen ganger ,og snakka dritt om hele tiden, ble kjempelei seg hver dag, hun følte seg såå, det var helt forferdelig det han gjorde. Hun fikk ikke tatt en prøve, også spurte hun om å få ta den prøva, også sky- ver han bare arket og drar i armen skikkelig hardt, også ødela de vennskapet, og de var veldig gode bestevenner. De støttet hverandre hele tida. Men de bestevenninne greine ble det ikke så veldig mye mer greie på da, for da, han lagde veldig mye krangel og de visste ikke det var han, men så skjønnte de at det var han så jeg tror de er bedre bestevenner nå, ... (informanten 1)

Splittelse (forskjellig behandling)

Informantene snakket også om de ulike måtene som læreren behandlet dem på i læringssituasjonene, både i gruppearbeid og individuelt arbeid. Elevene opplever å bli satt opp mot hverandre. Han bestemte seg for å si gode og fine ting om noen elever, og slemme ting til andre elever han ikke likte. Gjerne høyt så mange hørte.

Jenter mot jenter og gutter mot gutter

Informantene setter ord på opplevelse av forskjellsbehandling innad i jentegruppa eller innad i guttegruppa. De som var venninner før begynte å skille seg fra hverandre. I guttegruppa kommer det fram under fysiske overgrep hvordan læreren "tilfeldig" får sparket en av guttene i ansiktet slik at gutten ble borte fra skolen i flere dager. At gutten var utsatt for en tilfeldighet som spark i ansiktet i kroppøvingstimen eller om han egentlig var utsatt for konkurranse som kjæreste til ei av jentene får vi ikke fram i elevenes uttalelser, men implisitt vil vi stille oss undrende ut fra uttalelsene om gutten egentlig var dominert av læreren nettopp fordi han som interessert i ei av jentene var en konkurrent på "hans utvalgte". Da informantene ble bedt om å beskrive sine konkrete erfaringer som læreren gjorde for å skille vennskap, sier informant 4 det på denne måten...

han var på en måte forskjellsbehandler, han behandlet noen bedre enn andre, han hadde 3-4 englebarn i klassen på en måte, eller i vår gruppe. Det var Og hvis vi hadde gruppearbeid på en måte så skulle de alltid være sammen for de er best på en måte.

Informantene mente forskjellsbehandling på denne måten var veldig pinlig, og det førte til at flere ikke ville på skolen. Dette ble eksplisitt oppgitt når ei av jentene forteller.

Det var så mye som skjedde når vi hadde den læreren. Han splittet opp i vennskapene våre, vi var jo så glade i hverandre alle sammen, men nå ble alle uvenner nesten, jeg fikk nesten ingen venner siden vi hadde han, og ingen andre fikk venner heller. Det var så mange som var bestevenner, alle var så glade, men til slutt ble det ... Poff... i det vennskapet (informant 4)

I utsagnet under vises det i loggen til intervjuer at eleven holder på ett og ett hode akkurat som om elevene står på rekke, og læreren går fra en elev til en annen.

....det jeg følte på at at når vi hadde prøver og sånt så hadde jeg egentlig hatt masse riktig, men så ga han meg aldri riktig og sånt, han var veldig slem mot meg, også hadde han alltid engleelever så han sa alltid sånn –du er best – du er ikke god - du er best og sånt, så han var veldig slem, det han gjorde med venninne mine da var at han sa at bare du –jeg liker ingenting med deg, så sa han til den andre – jeg er kjempeglad i deg og du er så fin og sånt, da følte henne seg sånn veldig trist, (informant 3)

Ved å holde på ett og ett hode til elevene gir læreren her sin mening om hver enkelt elev. En er best, en liker han ikke, en er ikke god, en er han kjempeglad for og en liker han ingenting ved.

Gutter mot jenter

Flere av informantenes utsagn tar for seg lærerens forskjellsbehandling av gutter og jenter i den perioden de hadde ham. En av jenteformantene uttaler det slik: *han tok mer på jenter og var streng med gutter*. I utsagnene ser det ut til at jentene synes guttene hadde det vanskelig med denne læreren, og i et av utsagnene fra guttene ser vi at gutten opplever at jentene har det vanskeligst.

Det var egentlig da han begynte litt, da han var skikkelig slem, han var liksom mer snill med guttene enn jentene, også var han slem mot oss noen ganger sånn – jeg hadde ikke lyst til å gå på skolen, som da jeg skulle tegne så spurte jeg om det var bra, så sa han – nei, det er ikke noe ...

Vi kan lese ut fra et av utsagnene noe om splittelse innad i klassen. I de første dagene læreren er borte fra skolen kan vi anta at det summer en del uvisshet og rykter om hva som er skjedd. Ei av jentene i klassen har fått informasjon om at læreren sitter i fengsel o i det neste utsagnet ser vi hvordan ei av jentene som har sagt ifra om overgrepene får skylden for å ha sagt ifra.

... og da hadde ho jenta fått vite det på et eller annet vis. Og da hadde hun sagt det til alle i klassen, og nesten alle på skolen, så sa jeg til henne at det er ikke meningen at du skal si det til alle – da sa hun bare at det gjør jo ingenting det, det er jo bare din skyld! At det var min skyld alt det ”læreren” har gjort mot meg.

Elevene uttrykker spørsmål om hvem som har skylden for det som skjer.

Elevers opplevelser av overgrep og oppfølging Informantene i studien knytter ulik mening i begrepet overgrep. Når elevene definerer seksuelle overgrep er begrepene gjenkjennelige i litteratur om seksuelle overgrep, men noen av utsagnene skiller seg fra eksisterende litteratur spesielt når de avslører hva de kaller seksuelt misbruk. Dette ser vi i samtalen mellom intervjuer og informant 3. Intervjuer ber eleven underveis konkretisere hva lærere gjør som er overgrep.

Det var på do littegrann, litt i klassen, hun fikk være inne og da var de i klasserommet vårt, da var vi kjempesjalu at hun kunne være inne, men til slutt ble jeg veldig glad at jeg ikke trengte å være inne. Så da, du tenkte, hva er det han driver med? Hvorfor gjør han dette her? Det er helt sykt

Hva mener du med fysiske overgrep?

Tar på steder, private steder – på leggene, hoftene, rompa, tok en i tissen noen ganger, også her på puppene,

Gjorde han det med alle jentene eller bare noen?

Han har gjort det med mange i X-gruppen, men ikke i Y, men det var ei der som sa noe om noe voldtekt-greier, men hun har ikke turt og sagt noe, så da ble det litt sånn ille. Det fikk jeg ikke høre noe om, men jeg har hørt at han har gjort det med de fleste i X – gruppen unntatt en, han gjorde det med noen gutter også, han bærte en gutt høyt opp og tok han i ballene på en måte og klemte den. Det så litt rart ut, da hadde jeg lyst til å skrike til ham.

Snakket guttene om dette?

Jo, de så hva han gjorde med jentene, de så liksom at de har vi gått med i klassen så lenge vi kjenner hva de føler og sånt, så da begynte de å si sånt om å sette opp et kamera eller sånt, så må vi si ifra snart og sånt. De skjønnte, jeg kjenner så mange gutter som er så greie, de trøstet oss og om vi har det bra og på skolen, og noen av dem ga oss en kos da, for å sjekke om det gikk bra.

Men alle disse tingene du snakker om – hva er det som gjorde dere redde?

Redde – det er at du tror at livet ditt blir ødelagt, at du tror du ikke kommer til å ha det bra lenger, at du kommer til å ha det forferdelig på en måte. Du tror at nå nå er livet mitt knust, så da tror du det, og hvis du ser på en måte eller du tenker veldig mye. Man tror at livet er knust, at man ikke får noe bra liv eller jobb siden man kommer til å tenke på det hele livet sitt og ha det med hele livet sitt. Det tror jeg man tenker mest på eller så tenker man mest på at man føler seg så utrygg at det finnes så mange menn i verden som er sånn at man tror at de kommer til å skje igjen, og mange tar selvmord av det. Men det var jo ikke så ille for han tok jo ikke sex med alle oss da. Tro man tenker mest på de tingene, man føler seg så utrygg.

Hva var det som irriterte dere?

Irriterte meg? Det var at jeg ikke sa ifra, det irriterte meg at han gjorde med oss jentene, hvorfor sa jeg aldri ifra? Det irriterer meg hva jeg ikke gjorde. Det irriterte meg at jeg ikke gikk til han og sparket han i ballene foran oss jentene, som har blitt kritisert eller jeg husker ikke hva man sier. Men hva han gjorde da. Det er det verste da.

Har du hatt perioder du ikke ville på skolen?

Jeg var syk hver søndag kveld, jeg føler meg så syk, jeg trodde jeg hadde betennelse eller var forkjølet, og mamma trodde på meg hele tiden, jeg bare ”faket” og tok på meg sminke der det var betennelse eller noe, eller at jeg lå

slått ut på sofaen eller noe. En gang så slo jeg meg så det skulle se ut som jeg hadde blåmerke her, så jeg ikke trengte å gå på skolen. Jeg sa veldig mange "fake" ting, hadde blitt uvenner med noen på skolen, og får ikke sove og alt det der, så kanskje det året var jeg kanskje over 20 ganger hjemme. Kanskje noe med 20 dager hjemme. Men så skjønnte jeg at det ikke var så lurt å slå seg der, det var ikke så deilig. Da jeg bare tenkte at noen sier ifra til han at Gud hjelper meg med dette her, hjelper meg at noen sier ifra til han, det var helt sykt, hver gang jeg gikk gjennom skolen var det helt stående for meg, har alltid voksne rett? Hvorfor har ikke vi rett i dette? Jeg hadde jo snakket masse med mamma om dette før, men det er bare det at hver gang jeg gikk, gikk alltid han etter jentene i klassen for å høre hva de snakket om, tilfelle de skulle si noe eller no, du tenkte jo alltid at, han tenkte sikkert at han måtte passe på at de ikke sier noe og sånt, neste dag da tror jeg han tenkte det, da kom han i fengsel, da hadde noen av venninne mine sagt ifra. Jeg hadde ikke lyst til å si ifra, jeg turte ikke, det var noen av venninnene mine som sa ifra da som hadde blitt tatt seksuelle overgrep med, som sa ifra med en gang, de var veldig tøffe, det er så bra at noen tørr å si ifra, jeg ble så glad, jeg følte meg så letta, jeg følte meg at jeg atte, nå har kanskje alle tankene mine fri, jeg begynte å gråte veldig masse, jeg tenkte alt han har gjort med meg og sånt, jeg ble veldig glad for at vi ikke har han lenger, og da ble jeg veldig glad.

Fysisk mishandling

Vi har tidligere presentert utsagn om ballegrep på en gutt, og tilfeldig slag i ansiktet på en annen. Kommende utsagn virker også som å ha skjedd i en gymsal.

Fysisk er vel når han sparket han i ansiktet, han ble svimmel og kunne ikke gå på skolen en stund, også har han slått en annen i ansiktet, en elev, kom når det var time og han bare slo liksom.

Psykisk mishandling

Elevene har litt problemer med å si noe om psy-

kiske overgrep eller prøve å definere hva dette er. I en alder av 12 år skal vi nok ikke forvente noe annet, men vi vil gjerne få dele noen utsagn. *..bestevennen spurte om han kunne rette engelskprøven hans og da sa han sånn at han ikke trengte det for han ville jo uansett få alt feil..... (informant 5)*

Han tok psykisk seksuelt overgrep mot ei av venninne mine også, det var nære jeg sa navnet altså, han tok henne skikkelig hardt på puppen en gang, jeg ble så redd, det var sykt, han pleide å ha henne på fanget og vifta sånn og tok henne opp og ned på en måte, det så vi alle, (informant 4)

Jeg hadde fått hull i buksa mi, og da ville jeg sy det igjen. Jeg ville få sy det på klasserommet, men han ville at jeg skulle sy buksa mi på tekstilrommet. Da hørte den andre læreren min det og sa at hun kunne ta meg med i stedet, og da ble han veldig sur på han av en eller annen grunn. Og da var vi nede på tekstilrommet og da låste han døra, og da kommer en annen lærer inn og spør hvorfor døra er låst, og da sier han veldig surt at den bare er det. Og da visste jeg ikke hva jeg skulle si til han, så ville han at jeg skulle sitte på fanget hans, og jeg sa nei flere ganger og til slutt måtte jeg bare gi meg, (snufs), også var det en annen gang som han spurte om jeg ville være med han hjem, og da tør jo ikke jeg og si nei, og da spurte matlagingslæreren min eller no sånt, om jeg i det hele tatt ville det, da sa jeg at det gikk helt greit, for han hadde sagt at det var dattera hans som ville ha meg med hjem, med da jeg ble med han hjem fikk jeg vite at det egentlig ikke var det. Og det var så ekkelt

Seksuelt

Læreren som våre informanter har hatt sitter fengslet nettopp for overgrep skjedd i skoletiden. Vi lar noen av jentenes utsagn få lov til å stå alene uten kommentarer.

... jeg begynte å gå i ganske trange bukser – og det likte ikke mamma- hun skjønnte ikke hvorfor jeg gjorde det – og det var på grunn at læreren

*min ville ned i buksa mi –
Han ba meg ta nye bilder av meg selv på do.
Men, jeg tok bare bilde av do, også ga jeg telefonen til han også løp jeg inn i klasserommet igjen. Også dreiv han på å gi meg sjokolade for at jeg skulle gi han en klem eller et eller annet. Han måtte liksom gi noe tilbake for liksom det jeg gjorde da.*

Jeg trodde også det var en lek i starten, men så begynte han å kysse meg på munnen og sånn, og jeg vet ikke hvorfor jeg ikke turte å si det til mamma,

.....men det er en venninne av meg da, som skulle leke med mattene og sånn siden han hadde ikke, nei hun hadde ikke noen gymklær eller noe sånt, så lå de over hverandre og hadde sånn veldig ekkel, det så ut som noe helt forferdelig, vi trodde de hadde det gøy og sånn så begynte alle sammen å le og sånn, men det så ikke ut som venninna mi hadde det veldig gøy tror jeg, og da tror jeg det var ikke noe gøy for henne. Hun har aldri turt og sagt fra, og det var mange ting som skjedde masse med doen og da...

.... Han tok oss alltid her, på hofta, bærte oss og ga kyss på kinnet, tok på puppene våres, men han gjorde ikke så masse da, så bærte han veldig masse jenter opp på fanget sitt og lekte cowboy kan du si da, tok de opp og ned på en måte, det likte ikke så mange jenter og de synes egentlig det var ekkelt, også tok han, da vi hadde gym for eksempel da, da var han sånn som heiv seg over alle jentene da, og da vi skøyt stikkballe da tok han på rumpene aldri et annet sted, puppene da, men det var jo det han gjorde. Han ga oss aldri noe privat, dette er jo privat for oss, det skal ingen gjøre, da skal man si ifra om at dette er privat,

Han tok veldig mange på puppene, og når vi satt og jobba så kom han rundt og la armen rundt og kysset oss på kinnet og sånt,Han kom borti, han lata som han kom borti puppen og rompa og sånt, tok på oss. Lata som...

Foreldre og andre lærere

Elevene ser ut til å ha prøvd å ta opp deres vanskeligheter med læreren med foreldrene, men

deres opplevelse er at foreldrene sier at de må gjøre som læreren sier. Det ser ut til at elevene blir avleid fra å kunne diskutere deres problemer på hjemmebane.

Jeg sa ifra, det var mange av oss som sa ifra, men de trodde jo bare at det ikke var noe farlig, så mamma sa sånn – det går helt fint, han er kjempegrei, du må være veldig grei og sånt, men når hun fikk vite det ble hun helt sjokkert. Jeg tror hun følte seg veldig dum. Vi hadde ikke det, vi hadde det helt forferdelig (informant 1)

Jeg sa det at jeg ikke likte å ha.... som lærer, men mamma brydde seg egentlig ikke, men så ble det tatt opp på skolen at han hadde gjort det sånt, og da skjønnte jo mamma alvoret i det på en måte.....(informant 3)

Når foreldrene fikk melding fra skolen at læreren hadde gjort noe med elever da begynte de å tenke på alt jeg hadde forklart og sagt (informanten 4)

Informant 4 blir spurt om hun har noen råd til foreldre i slike situasjoner som dette, og hennes svar er at de burde høre mer på barna, ikke tro at vi finner opp på en måte ...

Informantene sier noen få ord om andre lærere på skolen.

Jeg tror alle lærerne ble litt sånn spesielle, de blei litt feige etter hvert, da ble det litt mye..... Jeg tror det var vanskelig å nærme seg oss, (informant 2)

...nede på tekstilrommet og da låste han døra, og da kommer en annen lærer inn og spør hvorfor døra er låst, og da sier han veldig surt at den bare er det

... en lærer av oss da, som er læreren vår nå, prøvde å stoppe det, men han gadd ikke å stoppe så,

Elevenes opplevelse av psykososial oppfølging

Flere av informantene forteller om perioder de ikke ville på skolen og en av gutteinformantene

ville heller ikke på trening. Når han beskriver dette kommer det fram i loggen at dette virket helt utenkelig for ham. Vonde mager har alle informantene opplevd. En informant beskriver en følelse av ”tunghet”... *man følte seg alltid så pressa til noe, når man gikk på den skolen så følte du at alt hengte tungt på deg. Du følte at du ikke hadde et liv lenger. Du følte at livet er bare kjipt for deg. Men når vi fikk en annen lærer ble det helt fritt for oss. Det går så bra på skolen nå, det er helt sykt forandring.*

Det blir nevnt at etter at Politiet hadde vært og informert foreldrene fikk de foreldre som trodde på dem og viet deres historier oppmerksomhet *Vi fikk masse kontakt med mødrene etterpå da, jeg fikk snakke med mamma hver kveld og hun sa at sånne syke menn skal nesten ikke leve egentlig, så sa ikke det da, men jeg tror hun nesten sa det da, de er helt gale i hodet, de er helt syke, så da fortalte hun meg veldig masse, ba meg tenke på noe annet, og jeg er veldig lei meg for at jeg ikke gjorde så mye og, og at dette her er ikke så mye vi kan gjøre med, men at det er greit å bare.....(informanten 3)*

Elevene spørres om det kom helsesøster, psykolog eller andre voksne inn fast og snakket med dem etter at læreren kom i fengsel.

Vi snakket noen ganger med en lærer om det, men de sa bare at de ikke kunne si noe, for ikke lov og sånn, det var ikke særlig gøy for oss for vi ville jo vite hva som var skjedd og sånn, de sier at de ikke kan si det og... at de ikke vet og sånn, men de vet jo ganske mye egentlig (informant 2),

Jeg har ikke fått så mye hjelp. Ingenting, for det var jo så mange, og jeg henger egentlig veldig etter på en måte for han har jo ikke lært oss på en måte,(Informant 2)

Jeg tror det var en psykolog innom eller en helsesøster (informant 4)

Nei, det var ikke nok, de, det var kanskje nok for noen, men det var ikke nok for meg. Det ga meg sånn, dette går fint, de tenkte liksom

sånn, men de ga oss ikke nok, jeg tenkte utrolig masse på det. Jeg fikk ikke nok, ingen sa ifra til meg at, ingen ga meg den styrken utenom moren til venninna mi, og mammaen min, så jeg følte meg veldig trygg (informanten 3)

Informantene trekker også fram at de er bekymret for egen kunnskap i fagene. Dette kommer fram hos informant 1,2 og 5.

Jeg lærte jo bare halvparten av det jeg skulle lære, jeg ble jo tatt ofte ut av timene så jeg fikk jo ikke lært så mye. Jeg merket jo det når jeg kom til den skolen jeg går på nå, spesielt i matte, han skulle liksom hjelpe meg til å skjønne matte bedre, men han ville jo ikke gjøre matte for han ville bare prate prate og prate..

Vi må få mer undervisning, for det er mange som henger etter og at vi snakker om det for å få det ut på en måte, at man ikke sitter med det inni seg og ikke tenker på det hele tiden....

Konsentrasjon og læring

Elevene har fortalt om stemmer i hodet som var vanskelig å få til å bli borte, og et av spørsmålene etterspør om hvordan elevene konsentrerer seg på skolen. Fire elever svarer på denne måten.

Det var litt vanskelig å konsentrere seg, det er ikke lett å bare glemme det. Han har drevet med så mye i timen at jeg har blitt vant med å ikke konsentrere meg på en måte, da er det litt vanskelig å konsentrere seg, ... (informanten 4)

... jeg gjorde så dårlig på skolen, jeg fikk ikke noe med meg, jeg tenkte hver dag hver natt, hva er det han gjør, jeg skjønnte ingenting, det var ikke mulig å konsentrere seg – jeg tenkte hvert sekund at hvorfor gjør han dette greide absolutt ikke, de trengte mye støtte og hjelp, de trengte at nå må noen hjelpe oss, hallo, og mange var jo syke da, ekte syk og sånt, trengte masse hjelp (informant 3)....

... Vi fikk vite etterpå at de fleste lærerne visste at han var sånn slem fra før, at han var sånn rar på en måte, det ble sånn vanskelig å kon-

sentrere seg – da vi hadde han som lærer så tok han ingenting seriøst, så når vi hadde han som lærer og han ikke likte det så, ja (informanten 5).

...I starten var det veldig vanskelig å konsentrere seg om ting. Jeg husker mer om det som skjedde hjemme. Jeg hadde veldig vondt i magen. En gang jeg sto i dusjen, da alt skjedde på skolen og jeg følte jeg hørte stemmen hans hele tiden, - Også i timene ..(informant 1).

DRØFTING

Formålet med denne forskningen er å bidra til kunnskap om elevers opplevelser av overgrep og deres opplevelse av oppfølging etter overgrep i skolen. Drøftingen presenteres i lys av funnene fra undersøkelsen.

Tre inndelinger av elevers opplevelser av overgrep i skolen

Den første delen av funnene viser elevenes opplevelse av ulike straff læreren brukte for å utnytte situasjoner for å få enkeltelever til å gjøre slik han sa. Ei av informantene fortalte om kollektiv avstraffelse *...også når hvis jeg gjorde noe feil så lot han det gå utover hele klassen, det var en gymtime da vi måtte løpe 30 minutter... Også var han sur en hel uke, ikke gadd å snakke med meg, bare sa sånn mmmm, når jeg spurte han om noe, så jeg måtte spørre sidemannen...* Læreren valg av straff er i motsetning til Oppføringslovens paragraf 9a.-1 der *alle elever i grunnskolar og vidaregåande skolar har rett til eit godt fysisk og psykososialt miljø som fremjar helse, trivsel og læring.* I grunndokumentet fra Utdanningsdirektoratet (2017) defineres *krenkelser* som et samlebegrep for negative ord eller handlinger som barn og unge opplever som krenkende for elevers verdighet og integritet eller opplevelser som gjør at de føler seg ekskludert fra et fellesskap. Læreren handling faller inn under beskrivelsen av elevers opplevelser av *krenkelser*. Skolen har en sentral rolle når det gjelder forebygging av tiltak når det foreligger mistanke om overgrep i skolen, og oppfølgende ansvar når overgrep i skolen avdekkes. Dette er

fordi skolen har flere muligheter til å komme med tiltak når overgrep skjer i skolen. Skolers sentrale oppgaver er å sikre et skolemiljø som fremmer elevers helse, trivsel og læring. I den andre delen av funnene kategoriserte vi de ulike utsagnene under splittelse, jenter mot jenter, gutter mot gutter og gutter og jenter mot hverandre. Dette handler om å skape forvirring for å få et psykisk overtak overfor elever som er avhengig av lærerens omsorg og ivaretagelse både faglig og sosialt. Som tidligere nevnt er psykisk mishandling en av de minst studerte former for svak klasseledelse og omsorg, men det er flere studier som avdekker økt risiko for psykisk uhelse, psykisk og emosjonelt. Elevene opplever at læreren diskriminerer og trakasserer, det kommer fram hvordan han framhever enkelte og trykker andre ned. Ei av jentene sier *...også hadde han alltid engleelever så han sa alltid sånn –du er best – du er ikke god - du er best og sånt, så han var veldig slem, det han gjorde med venninne mine da var at han sa at bare du –jeg liker ingenting med deg, så sa han til den andre – jeg er kjempeglad i deg og du er så fin og sånt, da følte henne seg sånn veldig trist,...* . I skolens forebyggende arbeid av overgrep anbefaler Raundalen og Schultz (2016) forebyggende undervisning der skolen gir kunnskap til elevene om hva overgrep er slik at barn og unge kan identifisere hendelser, og gi varsel eller beskjed til læreren og andre voksne når en er usatt for overgrep. De skal vite at det er hjelp å få. Skolens oppfølgingsarbeid må ha til hensikt å gjenopprette elevenes følelse av egen selvaktelse og elevenes likeverd. Dette er et systemisk psykisk helsearbeid som krever et tverrfaglig team som kan følge elever individuelt og som gruppe over tid. Skolens ansvar for dette understrekes i Oppføringslovens 9a-3. Elevenes opplevelse av overgrep og oppfølging etter overgrep i skolen legges fram som den tredje delen av funnene. Jentene forteller om å bli tatt på hofter, pupper og romper som hendelser som ofte hendte *...han tok veldig mange på puppene, og når vi satt og jobba så kom han rundt og la armen rundt og kysset oss på kinnet og sånt,Han kom borti, han lata som han*

kom borti puppen og rompa og sånt, tok på oss. Lata som... Dette er å definere som *krenkelser* ut fra §9a. Når elever må "være på vakt" i lærings-situasjoner er det grunn til å tro på eleven utsagn om at det er vanskelig å konsentrere seg i fagene. I mellomtrinnet er elevene i snitt på skolen 27-28 timer pr. uke, og kontaktlæreren er ofte faglærer i de fleste fagene. Mobbing vold, rasisme, trakassering og diskriminering er handlinger som gjør at barn og unge opplever utrygghet, ubehag eller ikke føler seg inkludert i fellesskapet. I et annet eksempel ser vi hvordan læreren utnytter sin styrke *...så bærte han veldig masse jenter opp på fanget sitt og lekte cowboy kan du si da, tok de opp og ned på en måte, det likte ikke så mange jenter og de synes egentlig det var ekkelt, også tok han,...* Lærere er avhengig av å ha nærhet og relasjoner til sine elever, men skolens ansatte må lage tydelige grenser for denne nærheten. Erfaringene fra denne studien bør føre til at skolers regler for nærhet mellom lærer og elever tillegges vekt i skolens arbeid med forebyggende kriseberedskapsarbeid. I enkelte saker vil barnevernslovens paragraf 4- 3 *Rett og plikt for barneverntjenesten til å foreta undersøkelser*, tre i kraft der det er rimelig grunn til å anta at det foreligger forhold som kan gi grunnlag for tiltak.

Skolens oppfølging av elever etter overgrep
Å gjenopprette helse, trivsel og læring etter overgrep i skolen innebærer traumefokuserte læringsamtaler som krisepedagogiske tiltak. Med å anta at klassens elever trenger gjenoppretelse av et godt psykososialt læringsmiljø kan skolen kan skolen fylle den lovpålagte rettigheten elever har etter paragraf 9a. Skoleeier har også mulighet til å omdisponere timer i fagene inntil elevene har gjenopprettet sine læringsstrategier de trenger for å mestre læring i fagene. I denne studien vises det at elever som har vært utsatt for overgrep i skolen har vanskeligheter med å konsentrere seg. En av informantene sier det slik...*Det var litt vanskelig å konsentrere seg, det er ikke lett å bare glemme det. Han har drevet med så mye i timen at jeg har blitt vant med å ikke konsentrere meg på en måte, da er*

det litt vanskelig å konsentrere seg, Skolens ansvar er å støtte elever som har opplevd traumatiske hendelser, og det er elevenes opplevelser som skal være utgangspunktet for støtten som gis. Blant annet er rektors ansvar å ringe politiet, barnevernet, familien og PP-tjenesten for be om råd for hvordan skolen skal komme seg gjennom krisesituasjonen (Raundalen og Schultz, 2016). Skolen må ikke innta en vente-og-se holdning siden en slik strategi ikke kan begrunnes pedagogisk eller psykologisk. Dette betyr at skolen må søke profesjonelle måter i oppfølgingsarbeidet.

AVSLUTNING OG ANBEFALINGER

Formålet for studien var å utforske elevenes opplevelser av overgrep i skolen og deres opplevelse av psykososial oppfølging etter overgrepene. Med formålet om elevenes opplevelser av overgrep i skolen fant vi ut at læreren misbrukte og krenket elevene på forskjellige måter. I utsagnene forteller elevene om hvilken frihet for nærhet en lærer kan ha i dagens skole. Når lærere kan sneie romper og pupper hos elevene og på samme tid straffe og splitte dem for å skape redsel for å si ifra, blir vi kjent med krenkelser som kan skje i klasserom der læreren har "all" makt. Det andre formålet var å bli kjent med elevenes opplevelse av psykososial oppfølging etter overgrepene. Her ble vi kjent med manglende kvalitet i oppfølgingen etter overgrepene. I et av utsagnene hører vi en elev bli straffet med ignorering og ikke hjelp i fagene en hel uke. Etter overgrepene sier elevene at de tror det har vært en psykolog eller helsesøster innom klassen, og en av informantene sier noe om at de hadde en samtale.

Å gjenopprette elevenes selvaktelse og klassens psykososiale læringsmiljø krever at skolen har kompetanse til å ta i bruk det profesjonelle handlingsrommet (Meld.St. 2016-2017, 2017), dette innebærer også bestillingskompetanse for å få hjelp av støttetjenestene til skolen. Barnevernet har også plikt til å undersøke om de skal bidra med tiltak etter barnevernsloven paragraf 4-3. Opplæringsloven er et sentralt virkemiddel for å sikre at elevene skal få et likeverdig opp-

læringstilbud. Å gi elever psykososial oppfølging etter overgrep i skolen etter paragraf 9a i Opplæringsloven er å sørge for elevenes rettigheter til opplæring og psykososial oppfølging.

Referanser

- Barnet, O., Miller-Perrin, C.L. & Perrin, R.D. (2005). Child psychological maltreatment. I O. Barnet, C.L., Miller-Perrin, C.L. & Perrin, R.D. (red.) *Family violence across the lifespan; An introduction*. Thousand Oaks CA: SAGE Publications
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry & research design. Choosing Among Five Approaches*. Thousands Oaks CA: SAGE Publications
- Dalenberg, C.J. (1996). Accuracy, timing and circumstances of disclosure in the therapy of recovered and continuous memories of abuse. *Journal of Psychiatry & Law*
- Everson, M.D. & Sandoval, J.M. (2011). Forensic child sexual abuse evaluations: Assessing subjectivity and bias in professional judgements. *Child Abuse & Neglect*, 35, 287-298.
- Flåm, A.M. & Haugstvedt, E. (2013). Test balloons? Small signs og big events: A qualitative study on circumstances facilitating adult's awareness of children's first signs og sexual abuse. *Child Abuse & Neglect*, 37, 633-642.
- Hartviksen, M. & Kversøy, K. S. (2008). *Samarbeids og konflikt – to sider av samme sak*. Oslo: Fagbokforlaget
- Meld. St. (2017). *Lærekvalitet - Tidlig innsats og kvalitet i skolen (2016-2017)*. Oslo: Kunnskapsdepartementet
- Kvelling, Ø. (2015). *Barn i risiko. Skadelige omsorgssituasjoner*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Utdanningsdirektoratet (2017). *Grunnlagsdokumentet for arbeidet med barnehagemiljø, skolemiljø, mobbing og andre krenkelses. En felles plattform for statlige aktører*. Oslo: Utdanningsdirektoratet
- Utdanningsdirektoratet (2010). *Retten til et godt psykososialt miljø Udir-2-2010*. Oslo: Utdanningsdirektoratet
- Raundalen, M. & Schultz, J.H. (2016). *Seksuelle overgrep og vold. Forebyggende undervisning I skolen*. Oslo: Universitetsforlaget
- Webb, M., Heisler, D., Call, S. Chickering, S.A. & Colbourn, T.A. (2007). Shame, guilt, symptoms of depression, and reported history of psychological maltreatment. *Child Abuse & Neglect*, 31, 1143-1153.

Abdul-Razak Kuyini Alhassan

Anne Liv Kaarstad Lie

E-post: anne.lie@usn.no

Tlf. 31009463